

Szerző: Hidvégi Zsuzs

Hogyan festett a Belváros négy emberöltővel ezelőtt?

A Képiró utcában művészek, a Molnár-utcában
vizimalmosok laktak — R riport a két évszázad előtti
Pest tiz utcájáról a főváros új emléktáblái nyomán

Forrás: *Új Nemzedék*

Pandorfut

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

725.092.1

Idő:

"1944"

Személy:

Helyszám:

Aki ma a Belváros utcáit rója, meglepetve tapasztalhatja, hogy egyik-másik ház falán frissen készült márványtáblák díszítenek. A táblák szövege és ábrája igen szemléltető módon magyarázza meg a járókelőknek, hogy honnan származik az utca elnevezése. Egy-két színes mozaikból összeállított izléses és ötletes ábra szinte felidézi és rekonstruálja az utca multját, évszázadokba sülyedt tradícióját, jellegzetességét.

Amikor a főváros szépítőbizottságának vezetősége a multat felelevenítő díszes emléktáblákkal jelölte meg a legjellegzetesebb tiz belvárosi utcát, egyszerre több nemes célt kívánt szolgálni. A Belváros köveit járóember minduntalan nemzeti és polgári multunk jeltelen emlékeibe bottlik, anélkül sokszor, hogy erről tudomása lehetne. Ki tudja például, hogy a Serfözö-

utcat miről nevezték el, vagy a Képiró-utcának mi a története?

A főváros művészeti osztálya, egyszersmindenkorra véget vetett az utcaelnevező politika szörnyű önkényességének, amely az utóbbi évtizedben sokféle szempont és irányzat hatása alatt képtelen volt egységes módszert alkalmazni az utcák elnevezésénél. Jó példa erre a szegény Karpfenstein-utca esete, amely közel egy tucatszór váltogatta magyar és német nevét.

A főváros legújabb emléktáblakezdeményezéséből kiolvasható a szépítőbizottság dicséretes törekvése: a jövőben egyetlen nagynevű utcát sem szabad okatlanul elszakítani a multjától. Ezzel a mentési munkával, valamint a hálás emlékezéssel tartoznak a mai lakosok azoknak a polgároknak, akik ezeket a nemzeti lét és fejlődés szempontjából annyira fontos utcákat annak idején kiépítették.

Ahol Pest szive dobogott...

Valóban tiz belvárosi utca most úgy tűnt fel a gyalogjáró budapesti lakos előtt, mintha feltámadt volna két-három évszázados szendergéséből.

Holdvilágos este, amikor a város — az elsötétítés jóvoltából — megszabadul minden mesterséges fénytől, amikor a transzparensok, a vörös, lila, sárga fényekkel töltött pazarló világítóreklámok vakon és hidegen tapádnak a házak falára, amikor az utcai világítás egy-egy léglepellel befojtott lámpáscskája nem fénylik jobban, mint a háromszáz év előtti olajlámpa, vagy az a fagygyertya, amit Petőfi tüzött szuronyára a laktanyában, versírás közben, — ilyen letompított világításban könnyen működik a képzelet, hamar megmozdulnak a tárgyak és árnyak az utcákon.

A házak feléről eltűnik az új-

süteti emléktábla s helyette feltámad a régi utca, áporodott esendjével, színeivel, illatával és jellegével.

A Szent Gellért-heggyel szemben, a Duna pesti partján zajlik legelevenebben Pest szabad királyi város szivalygó üzleti és ipari élete. A Duna hosszában erőteljesen és félélmetesen zakatolnak a parti lisztmalmok. Nyerskőből és budahegyvidéki bukkfából ácsolt épületek és raktárak borulnak itt a Duna felé. A vizimalmok hajlamos kerekerei csobogva hasítják a hullámokat. Az örlő szájánál erőteljes férfikarok ragadják meg a zsákokat. A malmokkal párhuzamosan a parttól jóval távolabb apró házacskák húzódnak, a dunai vizimolnárok hajlékai. (A mai Molnár-utca. A tábla az 1. sz. házen van.)

Az első pestbudai serfőző

Egy keresztutca visz le az Újvárosháza helyéről a víz felé. Az elején egy pirostetejű, téglás, felszerszerű épület, az első pestbudai serfőzőház. Hordószámra áll a ház körül a friss víz, zsákokban az árpa, két meztelen karu munkás a préssel bajlódik. (A táblán a szöveg: „Pest szab. kir. város ehelyütt tartotta 1695-1815-ig serfőző jogát”. Ma: Sörház-utca és Váci-utca sarok.)

Kissé távolabb már sokkal csendesebb a város, itt az Alsóbajor-utcában áll a kuria barokk épülete. (Ma: Curia-utca 2. sz. házon áll az emléktábla)

A legfelsőbb magyar bíróság első épületétől háromszáz lépésre virágillatos, kies utcácska fut a Hatvani-utca (Kossuth Lajos-utca) felé. Pest-Buda legbájosabb utcája. Ha igaz az, hogy az utcának jelleme, emberi arca és hangulata van, akkor ez Pest legbarátságosabb, legderültebb, legközelebbi utcája, 1812-ban nyitották meg. Pompás barokk paloták, illatos kertek sorakoznak rajta. 1848 március 15-én a Heckenast-házban két esapzót-haju, tűzesszemű fiatalember sü-

rög a nyomdagépek körül. Pétófi és Jókai a szabad magyar nemzet első szabad dalát nyomják. (Ma: Szép-utca 2. számú házban látható az emlékfreskó.) A magyar közönség adta e nevet az utcának.) A Kecskeméti-kapu irányában, a sáncok alatt húzódik egy utcácska, apró házaival, manzárd ablakaival azonnal elárulja, hogy lakói bohém emberek, művészek, festők, muzsikuskok vagy — zsokéak. Közél a Hatvani-utcahoz lakik Schlöfft nevezetű, kiváló templomi freskófestő. (Az új fali táblán a 11. sz. ház falán ezt olvassuk: „Kazinczy 1828-ban írja:

„Schlöfft pesti születés's oltártáblával fest Festő vala már atyja is s oly tekintetű, hogy azon utca, amelyben lakott, Képiró-utcának nevezetelt el. (1790).“

Most sétáljunk át a Hatvani-utca északi oldalára.

A hatalmas Károlyi-kaszárnya nyugati falába vágott sütőüzemben már javában folyik a munka. A műhely előtt katonai társze-

kér áll, pirosesáskós Károlyi-huszárok rakják rá a frissen sült kenyereket. Bennt a melegben, meztelen felsőtesttel hajolnak lapátaikkal a kemencék fölé a péklegények. (Az utca mai neve: Sütő-utca. Az emlék a 2. számú ház falán van.)

Néhány öllel távolabb katonák mulatnak az utcai sátrak körül. A Fehér Hajóról címzett vendéglő ablakai úgy világítanak, mint a pokol rostélyai. Bent matrészok dominóznak és iszogatnak. A konyhából kiárad az utcára a rotyogó üstök forró, ételszagu gőze. Egy vak kintornás ballag végig az utcán, a szerviták temploma irányában. (Ma: Fehérhajó-utca. A márványtábla az 1. sz. ház falán látható.)

Ugyancsak a kaszárnya előtt áll az új posta épülete is. A passzazsiemeiszter bent ült a homályos üvegablak mögött. Trilázó harsány trombitaszóra megindul a kapu előtt várakozó, hajókosarakkal, uticsomagokkal telezsúfolt, kagylóformájú dilizsánc (Ma: Régiposta-utca és Mária Valéria-utca sarok.) Néhány lépéssel távolabb, ott világítanak az Aranykézhez címzett mulató színes üveggombjai. A vendégek kint szórakoznak a teraszon. Magas kráglis, elegáns urak és illatos, álmos dámák beszélnek meg a nap eseményeit és a holnap tennivalóit. (Ma: Aranykéz-utca, Emlék a 7. sz. ház falán.)

Vége a látomásnak

Mint valami görbe tüske, úgy furódik a szálfatestű, imponálóan egyenes Hatvani-utca testébe a kis Kigyó-utca, sarkán a gyógyszerertárral. Hívták már Schlangengasse-nak, Szalag-utcának, Hatvani kapu-utcának, Vám-utcának, míg végre 1784-ben az ujonnan megnyílt patikáról Kigyó-utcának nevezték el. (Ma: 5. számú ház.)

Lassankint bealkonyodik. A város érverése elhalkul, a zsvajgás is elcsendesedik, a dunai molnárok kikötik a malmok kerekeit, a présházakban is csend lesz, nem motoznak tovább a vincellérek. A szakállas vaskulcsra nyíló tölgykapuk bezárulnak, nehéz mollfüggönyök borulnak az ablakokra. A Károlyi-laktanyában már elfujták a takarodót, de a város szíve még nem szűnt meg dobogni. Az Aranykéz-vendéglő vendégei még mulatnak. A függönyök mögül fojtoltan és diszkrétén árad ki az éjszakába egy régi keringő andalító muzsikája:

„A rózsának már hull a szirma
És egyre nő az esti árny...“

Azután végképp csend lesz. Az öreg vízszivattyú is vaskosan hallgat a várban.

A Sörház-utca, Molnár-utca, Curia-utca, Szép-utca, Képiró-utca, Sütő-utca, Fehérhajó-utca, Régiposta-utca, Aranykéz-utca és a Kigyó-utca: így támadnak fel sorra előttünk, az ujonnan elhelyezett emléktáblák mozaikképei és magyarzatai nyomán. A főváros művészeti ügyosztálya igen ötletes módon, a napi mun-

kája, járnai és tennivalója közepette vezetni vissza a pesti polgárt a pesti utcák letűnt századaiba. Egy város ifjúkora az utcák ifjúkorában virágozik ki.

A főváros nemes célkitűzését csak dicsérni tudjuk ezen a téren. A közönség pedig hálásan és gyönyörködve tekint a két-három szín-árnyalatból boszorkányosan ügyesen megkomponált, kifejező mozaiktáblákra és freskókra, amelyeknek kivitelezője, Jeges Ernő festő- és iparművész. Az akeió bizonyára nem marad magányos kezdeményezés és utcáink elnevezése mögött sora felkutatjuk fővárosunk multját.

HIDVÉGI JENŐ